

Gotický kostol sv. Heleny zo 14. storočia

Medzi najvýznamnejšie kultúrno-historické pamiatky v obci sa radí gotický kostol sv. Heleny zo 14. storočia. O povolenie pre jeho stavbu žiadal v roku 1368 miestny šľachtie Dominik Balog a ostrihomský arcibiskup Tomáš túto výstavbu odobril. Kostol svätej Heleny, ktorý postavili v druhej tretine 14. storočia, prešiel niekoľkými prestavbami. Koncom 15. storočia dostal neskorogotické úpravy (podporné múry, gotické okná). Po oprave v roku 1694 ho posvätil nitriansky biskup Leopold Kolonič. V 18. storočí bol zbarokizovaný. Opis kostola môžeme zrekonštruovať podľa kanonických vizitácií z druhej polovice 18. storočia: Kostol stál na vršku mimo dediny ohradený plotom, okolo neho bol cintorín s kostnicou. Hlavným stavebným materiálom bol kameň, ale v múroch sa objavovali trhliny, preto bol kostol podpretý opornými stĺpmi. Starobylá svätyňa mala dve gotické okná a klenbu, ktorú po zrútení okolo roku 1800 nahradili drevenou povalou. Murovaná sakristia bola dosť priestranná, ale vlhká. Pri sakristii stála umelecky vypracovaná drevená kazateľnica. Žilinu a jej okolie zasiahlo 15. januára 1858 silné zemetrasenie s epicentrom pod vrcholom Minčol (1 364 m n. m.) na turčianskej hranici. Následkom tejto živej udalosti bol kostol svätej Heleny natoľko poškodený, že sa v ňom nemohli konať bohoslužby. Keďže nebolo peňazí na opravu, v roku 1877 bol načisto uzavretý. Sochy z kostola preniesli do Konskej a tri zvony premiestnili do novopostavenej drevenej zvonice v Stránskom. Za prvej svetovej vojny dva najväčšie zvony boli odobraté na výrobu kanónov. Dnes z tohto starobylého kostola zostala len zrúcanina. V ruinách sa zachovali obvodové múry, kamenná veža, valcové prípyry a niektoré gotické architektonické články: úzke štrbinové okná, rímsa triumfálneho oblúka, detaily okien a južného portálu zo 14.–15. storočia. Na triumfálnom oblúku sú pozostatky renesančných nástenných malieb. Vežu kostola ako historickú pamiatku spevnili v roku 1992 cementovou zálievkou. Ruiny tohto chrámu dodnes stoja nad obcou a pripomínajú hrôzy zemetrasnej činnosti, ktorá v minulosti neobišla ani Slovensko.

